

NICOLAE TITULESCU ROMÂNUL EUROPEAN

Ioan SCURTU

Nicolae Titulescu a fost un român european în cel mai deplin sens al cuvântului, unul dintre cei mai mari diplomați ai tuturor timpurilor. S-a realizat plenar după Marea Unire din 1918, care a generat o stare de spirit nouă, caracterizată prin afirmarea valențelor creatoare ale românilor. A fost perioada în care Nicolae Iorga, Constantin Brâncuși, George Enescu, Mircea Eliade, Gogu Constantinescu, Henri Coandă și încă mulți alții erau recunoscuți pe toate meridianele Globului ca personalități autentice și cinstite ca atare. A fost, după Primul Război Mondial și mediul internațional prielnic, când vechea diplomatie de birou – bazată pe scrisori, telegrame, negocieri de culise – a fost înlocuită cu o diplomatie deschisă, în care contactele interumane, inteligența și spontaneitatea aveau rolul decisiv. Prin Tratatul de la Versailles din iunie 1919 s-a decis înființarea Societății Națiunilor, care a devenit o tribună deschisă, în care toate statele membre, mari și mici, își puteau exprima punctele de vedere.

Dotat cu o inteligență deosebită, cu o memorie excepțională, dar și cu o mare putere de muncă și cu capacitatea de a cultiva relații interumane, cu un dar oratoric bine cultivat, Nicolae Titulescu a devenit una dintre cele mai prestigioase personalități din perioada interbelică. După mai puțin de 8 ani de prezență la Geneva, a fost ales, în 1930 președintele Adunării Generale a Societății Națiunilor, cea mai înaltă demnitate internațională ocupată până atunci de un român. A fost reales în 1931, act fără precedent în anele acestei prestigioase instituții.

În întreaga sa activitate a pus pe primul plan interesele României, pe care le-a promovat cu demnitate. Ziaristul Ion Vineanu constata cu deplin temei: „Niciodată Titulescu nu și-a spus că este reprezentantul unei «mici» națiuni. Nu s-a călăuzit ca delegatul unui popor cu «interese limitate». Pentru el toate problemele care interesau echilibrul european priveau România de-a dreptul. Și tot ce venea în atingere cu interesele românești alcătuia deopotrivă o problemă continentală. Din această convingere își trăgea el siguranța de sine, prestigiul și autoritatea. El îl îndemna să se afle pretutindeni unde se discuta o chestiune internațională și să aibă totdeauna un cuvânt de spus hotărâtor. Pentru un asemenea om

nu existau porți încuiate, nici subiecte interzise. Intervenția lui în discuțiile dintre cei mari nu surprindea pe nimeni. Cucerise pentru sine și pentru țara sa dreptul la cuvânt oricând și oriunde”¹.

Dar, pentru a ajunge în această poziție au fost necesari ani de trudă și de acțiuni tenace, unele de anvergură, altele aparent minore, dar toate absolut necesare. În calitate de ministru de Externe (1927-1928, 1932-1936) s-a aflat mai mult în străinătate decât în țară. A călătorit mult, parcurgând cu trenul, cu automobilul, cu avionul și cu vaporul zeci, poate sute de mii de kilometri, pentru a fi prezent la Geneva, Paris, Londra, Roma, Berlin, Lisabona, Istanbul, Ankara, Atena, Sofia, Belgrad, Zagreb, Viena, Budapesta, Varșovia, Praga, Bratislava, Washington, New York etc., etc. S-a întâlnit cu aproape toate marile personalități politice ale timpului șefi de state, de guverne, miniștri, delegați la diverse conferințe, reprezentanți la Societatea Națiunilor etc. A discutat și uneori s-a confruntat cu: Aristide Briand, Édouard Herriot, Léon Blum, Louis Barthou, Lloyd George, Austen Chamberlain, James Ramsay MacDonald, Anthony Eden, Winston Churchill, Calvin Coolidge, Frederick B. Kellogg, Gustav Strassmann, Maksim Litvinov, Eduard Beneș, Eleutherios Venizelos, Nikolas Politis, Jozsef Beck, Mustafa Kemal Atatürk, Rüstü Aras etc., etc.

Dar cel mai mult imp s-a aflat la sediul Societății Națiunilor din Geneva, centrul diplomației mondiale. Lipsa sa era imediat sesizată, atunci când erau de dezlegat probleme dificile. Diplomatul ceh Jean Seba scria: „când șederea domniei sale în România se prelungește, se aud de la Geneva glasuri că și acolo e nevoie de el ca de avocatul sau mai degrabă de apărătorul păcii”².

Avea obiceiul să invite la cină, la restaurant sau în camera sa de hotel, persoane cărora să le prezinte modul cum vedea el problemele aflate la ordinea zilei. Le urmărea reacția, le afla programul și punctele de vedere în perspectiva viitoarelor dezbateri și negocieri.

Cei care i-au ascultat discursurile rostite liber de la tribuna Ligii Națiunilor erau impresionați de capacitatea sa de a improviza. În realitate, Titulescu aplica principiul lui Napoleon Bonaparte: „Improvizația este soluția spontană a unei probleme minuțios gândite”. El își elabora cu multă atenție discursurile, uneori timp de câteva zile; atunci se închidea în camera sa de hotel, înconjurat de cărți, tratate, statute, legi și alte materiale documentare. Constantin Xenii scria că Titulescu își pregătea discursurile „îndelung și minuțios, iar apariția lui la tribună știa s-o anunțe și s-o facă așteptată ca pe un eveniment. Fiecare frază era gândită

¹ Fundația Europeană Titulescu, *Pro și contra Titulescu*. Selecție, cuvânt înainte, note bibliografice, adnotări și explicații, indice de George G. Potra, București, Editura Enciclopedică, 2002, p. 583.

² *Ibidem*, p. 493.

și așezată unde trebuie, fiecare imagine sau metaforă preparată de mai înainte și efectul ei bine îngrijit. Mai întotdeauna găseai o formulare nouă de idei, o imagine nebanală. Un colaborator intim îmi spunea că el își scria discursurile lui, le învăța apoi pe dinafară grație memoriei sale prodigioase (cum se afirmă că făcea și Poincaré), le debita apoi plimbându-se prin odaie și nu odată l-am găsit în fața oglinzii, preparându-și gesturile tribunei”³.

Titulescu își rostea discursurile într-o impecabilă limbă franceză. Aristide Briand se adresa astfel colaboratorilor săi aflați la Geneva: „Veniți să-l ascultați dacă voiți să învățați de la un mare maestru al mânuirii cuvântului ce înseamnă puterea oratoriei franceze”⁴.

Încă din vremea când era ministrul României la Londra, Nicolae Titulescu avea un rol major, chiar decisiv, în promovarea politicii externe a României. Era consultat în toate problemele, iar punctul său de vedere, argumentat, realist și eficient era ascultat la București. Atunci când se trecea peste el, Titulescu reacționa cu vehemență. Spre exemplu, în toamna anului 1932, primul ministru Alexandru Vaida-Voevod a intrat în tratative cu sovieticii fără a-l consulta pe Titulescu. Acesta, vexat, și-a anunțat demisia, argumentând că, prin modul cum negocia, guvernul permitea sovieticilor să pună sub semnul întrebării apartenența Basarabiei la România. S-a creat o criză politică, iar Vaida a trebuit să-și depună demisia⁵. La 20 octombrie s-a format astfel un nou guvern, prezidat de Iuliu Mănuș, în care Titulescu ocupa, oficial, funcția de ministru de Externe. A îndeplinit această funcție în cinci guverne (Maniu, Vaida, Duca, Angelescu, Tătărescu), până la 29 august 1936.

În memoriile sale, Alexandru Vaida-Voevod menționa că, revenit la putere în ianuarie 1933, nu s-a mai amestecat în problemele de politică externă: „Când ministrul Franței mi se adresează, într-un rând, i-am răspuns că trebuie să vorbească cu Titulescu. Dânsul o să-mi comunice, căci are autorizarea mea nelimitată în chestii externe”⁶.

Adept al legalității internaționale, al relațiilor dintre state pe baza respectării tratatelor și Statutului Societății Națiunilor, Nicolae Titulescu s-a considerat un „soldat în tranșeele păcii”⁷. A acționat pentru crearea unor alianțe regionale, pentru un sistem de securitate colectivă, prin care să fie împiedicată politica revizionistă, revanșardă promovată de unele state, precum Germania și Italia.

Una dintre cele mai spectaculoase și eficiente bătălii diplomatice desfășurată de Nicolae Titulescu s-a înregistrat în primăvara anului 1933.

³ *Ibidem*, p. 600.

⁴ *Ibidem*, p. 215.

⁵ Ioan Scurtu, *Istoria Partidului Național Țărănesc*, București, Editura Politică, 1994, p. 181-182.

⁶ *Pro și contra*, p. 575.

⁷ Constantin Turcu, Ioan Voicu, *Nicolae Titulescu în universul diplomației și al păcii*, București, Editura Politică, 1984, p. 252-256.

La 18 martie Benito Mussolini a propus încheierea unui pact între Italia, Germania, Franța și Marea Britanie, cunoscut sub numele de „Pactul celor Patru”, prin care statele respective urmau să reglementeze de comun acord toate problemele economice și politice din Europa, inclusiv eventuale revizuri teritoriale⁸. Liderii de la Paris și Londra au acceptat această propunere, socotind-o folositoare pentru țările lor.

Titulescu a sesizat imediat pericolul unui asemenea „directorat”, care excludea statele mici și mijlocii de la rezolvarea problemelor internaționale, și care deschidea calea modificării granițelor stabilite prin tratate. Din inițiativa sa, în ziua de 25 martie, Consiliul Permanent al Micii Înțelegeri a dat publicității un comunicat prin care se pronunța împotriva „unor acorduri ce ar avea drept scop să dispună de drepturile terților”, precum și a „ideilor revizioniste” cuprinse în propunerea Italiei. Apoi a pornit într-un voiaj diplomatic la Londra și Paris⁹.

În capitala Marii Britanii a discutat cu primul ministru Ramsay Mac Donald și cu ministrul de externe John Simon. Ambasadorul Wickam Steed avea să menționeze că, după aceste discuții, a cinat cu Titulescu. Acesta a scos un carnet, din care a citit ce le-a spus fiecăruia dintre cei doi demnitari britanici: „Dvs. Sunteți un atât de mare iubitor al păcii, încât ați devenit un propăvăduitor al războiului. Asta v-o spune Titulescu. Țineți minte. Revizuirea tratatelor înseamnă război”¹⁰. Guvernării englezi au rămas să reflecteze asupra cuvintelor diplomatului român și foarte curând și-au dat seama că el avea dreptate.

La Paris, N. Titulescu a discutat cu ministrul de externe Paul Boncour, căruia, după expresia ziaristei Geneviève Tabouis „i-a tras o săpuneală zdravănă”: „La Quai d'Orsay se aude de la un etaj la altul vocea de stentor a lui Titulescu: „Dacă Franța renunță la sfânta sa misiune de protectoare a micilor puteri, ne vom lipsi de ea! Nu suntem până într-atâta părăsiți de zei, încât să nu mai putem găsi prietenii mai loiale și mai curajoase! Și chiar de-ar fi să rămânem singuri, nu ne vom înclina în fața deciziei Clubului păcii al vostru! Și eu, eu am misiunea să vă previn în mod caritabil că revizuirea tratatelor va aduce războiul”. Aceeași ziaristă, care urmărea cu „sufletul la gură” turneul diplomatului român, menționa că după discuția de la Ministerul de Externe, Titulescu „face ocolul tuturor oamenilor politici ai Franței pentru a-și vărsa din nou furia”¹¹.

Argumentele lui Titulescu erau imbatabile: Statutul Societății Națiunilor prevedea că toate statele sunt egale și deci nu se putea ca un

⁸ Fundația Europeană Titulescu, *Istoria politicii externe românești în date*. Coordonator Ion Calafeteanu, București, Editura Politică, 2003, p. 276.

⁹ *Pro și contra*, p. 505-506.

¹⁰ *Ibidem*, p. 506.

¹¹ *Ibidem*, p. 524.

grup de patru să decidă soarta celorlalte, iar articolul 19 admitea revizuirea numai cu acordul unanim al statelor membre și cu consimțământul prealabil al părților în cauză.

Dându-și seama că a pornit pe un drum periculos, Boncour l-a întrebat: „Ce aş putea face?”, cum putea ieși din acea situație. Titulescu i-a replicat: „Pe mine nu mă interesează ce faci dumneata, poți să semnezi dacă vrei Pactul celor Patru Puteri și astfel să distrugi poziția Franței, dar din aceeași trăsătură de condei îți vei anula semnătura de pe alianța cu Polonia, Cehoslovacia, România și Iugoslavia”. La insistențele lui Boncour de a-i sugera o formulă de ieșire din situația dificilă în care se afla, Titulescu i-a oferit-o: „Vreau să-mi scrii o scrisoare oficială în care să-mi spui că nimic din Pactul celor Patru Puteri nu poate anula în nici un fel tratatele pe care Franța le-a făcut deja cu Polonia, Cehoslovacia, Iugoslavia și România și că nu se poate face nici o revizuire a tratatelor de pace fără deplinul consimțământ al Ligii Națiunilor”¹². Șeful diplomației franceze s-a conformat, iar la 27 mai 1933, Titulescu transmitea la București: „Am cinat astă seară cu Paul Boncour”, care i-a spus: „Grație notei asupra căreia am căzut de acord, Pactul în Patru nu mai păstrează caracterul revizuirii pe care îl dorește Germania și Italia”¹³. Astfel, prin efortul diplomatului român, „directoratul” celor patru nu s-a mai realizat.

Amplificarea curentului revizionist, după venirea lui Hitler la putere în Germania (ianuarie 1933), l-a determinat pe Titulescu să acționeze cu fermitate pentru securitatea colectivă. El aprecia că printr-o rețea de tratate, bi și multilaterale, statele interesate în menținerea păcii și a statu-quo-ului teritorial, puteau împiedica agresiunea forțelor revanșarde. În acest spirit, s-a implicat în perfectarea pactului de asistență mutuală între Franța și Uniunea Sovietică, precum și în încheierea pactului de asistență mutuală între Cehoslovacia și Uniunea Sovietică, în mai 1935.

Potrivit principiului că „prietanii prietenilor noștri sunt prietenii noștri”, Nicolae Titulescu a acționat pentru încheierea unui pact de asistență mutuală între România și Uniunea Sovietică. Cu acordul regelui Carol al II-lea și a primului ministru Gheorghe Tătărescu, a purtat negocieri cu Maksim Litvinov¹⁴, comisarul poporului pentru relații externe al Uniunii Sovietice, ajungând în iulie 1936 la un proiect de acord. În document se menționa, de patru ori, Nistrul ca graniță de stat între România și Uniunea Sovietică, fapt ce-l determina pe Titulescu să

¹² *Ibidem*, p. 506.

¹³ Nicolae Titulescu, *Documente diplomatice*, București, Editura Politică, 1967, p. 494.

¹⁴ *Ibidem*, p. 795-797.

aprecieze că a obținut recunoașterea apartenenței Basarabiei la România¹⁵.

După semnarea pactului de asistență mutuală cu Uniunea Sovietică, Nicolae Titulescu intenționa să se dedice ameliorării relațiilor României cu Germania. El a intuit, încă din 1935, că nu putea fi exclusă o înțelegere între Uniunea Sovietică și Germania, astfel că România trebuia să evite a se afla prinsă, ca într-un clește, de cele două mari puteri revizioniste. Previziunile sale aveau să se adevărească peste 4 ani, la 23 august 1939.

În ziua de 29 august 1936, Gheorghe Tătărescu, de comun acord cu regele Carol al II-lea, a făcut o remaniere de guvern, în urma căreia portofoliul Ministerului de Externe a fost atribuit lui Victor Antonescu, membru în conducerea Partidului Național-Liberal.

Despre înlăturarea lui Titulescu din guvern, despre maniera în care a fost demis, fără să fie măcar anunțat (în acel moment el aflându-se în străinătate), dar mai ales despre consecințele pentru România ale acestui act s-a scris foarte mult. Este cert că succesorii săi nu au putut atinge niciodată prestigiul de care s-a bucurat Titulescu și nici nu au mai avut capacitatea de a se implica eficient în marile probleme internaționale, pentru promovarea intereselor României.

Nu este mai puțin adevărat faptul că, în august 1936, Titulescu era unul dintre puținii diplomați care mai lupta în „tranșeele păcii”. Forțele agresive, revanșarde cuceriseră teren. În 1935, Italia invadase Abisinia, iar sancțiunile decise de Liga Națiunilor s-au dovedit ineficace. În martie 1936, trupele germane au ocupat zona demilitarizată a Renaniei, iar protestele Marii Britanii și Franței au avut mai curând un caracter platonice. În Spania izbucnise războiul civil, iar politica de neintervenție proclamată de Societatea Națiunilor era nesocotită de Germania, Italia și Uniunea Sovietică.

Norii negri se adunau pe cerul Europei, iar cei care ar fi avut posibilitatea să-i împrăștie – guvernanții de la Londra și Paris – priveau cu indiferență, neînțelegând că furtuna, adică un nou război mondial, se apropia. Fiecare țară era interesată doar de propria-i securitate și nu se mai gândea la securitatea colectivă preconizată de Titulescu. Uniunea Sovietică nu renunțase la ideea imperială, iar politica lui Litvinov avea să fie în curând abandonată. Este cert că Moscova nu a renunțat la Basarabia, chiar dacă Titulescu credea că prin pactul de neagresiune avea asigurată granița pe Nistru. Speranța sa de a îmbunătăți relațiile României cu Germania era mai curând o iluzie. La Berlin el era o *persona non grata*, iar Hitler îl ura din adâncul sufletului, acuzându-l că prin politica de securitate colectivă urmărise să încercuiască Germania. Peste patru ani de la plecarea lui Titulescu din fruntea diplomației românești, Führerul

¹⁵ Adrian Năstase, George G. Potra, *Titulescu, ziditori de mari idealuri*, București, Fundația Europeană Titulescu, 2007, p. 236-238.

încă mai avea reproșuri de făcut României. La întâlnirea cu Ion Gigurtu, președintele Consiliului de Miniștri, din 26 iulie 1940, Adolf Hitler ținea să abordeze „pe larg motivele de nemulțumire ale Reichului cu politica de până acum a României, care a fost dusă pe căi absolut greșite de dl. Titulescu și apoi continuată de succesorii săi”¹⁶.

După înlăturarea lui Titulescu frâiele politicii externe a României au fost preluate de Carol al II-lea, dar nici contextul istoric, nici capacitatea colaboratorilor săi nu l-au ajutat să joace un rol major pe scena politică europeană. Din contra, această politică s-a scufundat într-un tot mai nefericit anonim, astfel că nu au putut fi evitate pierderile teritoriale din 1940: Basarabia și nordul Bucovinei ocupate de Uniunea Sovietică, nord-estul Transilvaniei de Ungaria, Cadrilaterul de Bulgaria. Nicolae Titulescu a avut nefericirea de a trăi această dramă a României. A murit în martie 1941, departe de țară și ignorat de semenii săi.

*

Posteritatea lui Nicolae Titulescu a fost marcată de evoluția regimului politic din România. În martie 1941, generalul Antonescu, conducătorul statului, nu a acceptat ca Titulescu să fie înmormântat la Brașov, așa cum ceruse prin testamentul său, și nici să se publice articole sau discursul omagial rostit în plenul Academiei Române de profesorul Ion Petrovici. Președintele Academiei, C. Rădulescu-Motru, i-a trimis conducătorului statului textul respectivului discurs, pe care, la 24 martie 1941, acesta a scris următoarea rezoluție: „Nu este oportun politicește să se facă elogiul politic al omului care a strălucit prin inteligența sa, care a încercat să facă țării multe servicii, dar care are nevoie de transportarea în timp pentru a fi judecată la justa ei valoare. Se poate însă face o recenzie a cuvântării ținute numai în ceea ce privește calitățile strălucite naturale ale dispărutului și activității sale profesionale și literare sau științifice”¹⁷.

După 23 august 1944, activitatea lui Nicolae Titulescu a fost readusă în actualitate, mai ales prin prisma efortului său de promovare a relațiilor României cu Uniunea Sovietică. Constantin I. Parhon, viitorul președinte al Republicii Populare Române, scria în aprilie 1945: „Ne-am întors la politica lui Titulescu de care n-ar trebui să ne depărtăm. La această politică trebuie să rămânem pentru totdeauna”¹⁸. Dar, aprofundarea acestui subiect conducea la concluzia că Titulescu a militat pentru relații amicale cu Uniunea Sovietică pe baza recunoașterii de către Moscova a apartenenței Basarabiei la România. În plus, ocupantul sovietic nu accepta să fie evocată politica de amplă amplitudine

¹⁶ Ion Calafeteanu, *Români la Hitler*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1999, p. 41.

¹⁷ Mareșalul <Ion> Antonescu, *Secretele guvernării. Rezoluții ale Conducătorului Statului (septembrie 1940 – august 1944)*. Ediție de Vasile Arimia și Ion Ardeleanu, București, Editura Românul, 1992, p. 62.

¹⁸ *Pro și contra*, p. 399.

internațională promovată de diplomatul Nicolae Titulescu, ci urmarea ca România să urmeze necondiționat directivele Kremlinului. Astfel s-a ajuns ca în anii 1950 și la începutul anilor 1960, Titulescu să fie integrat în rândul oamenilor politici burghezi, reacționari, alături de Maniu, Brătianu, Mihalache, Averescu, Vaida, Argetoianu, Iorga, Goga, Cuza etc., etc. Mulți colaboratori ai săi au fost arestați, între aceștia: Savel Rădulescu, Ion Christu, Vasile Stoica, Sergiu Nenișor.

După retragerea trupelor sovietice în 1958 și mai ales după *Declarația* din aprilie 1964, România a pornit pe calea unei politici externe independente. În privința lui Titulescu, momentul decisiv a fost declarația împăratului Etiopiei, Haile Selassie, cu prilejul vizitei sale în România, în septembrie 1964: „eu personal nu voi uita niciodată sprijinul curajos pe care l-am primit din partea domnului Titulescu, pe atincu ministru al Afacerilor Externe de-al României, în ziua nefericită când am cerut în fața Ligii Națiunilor ajutor împotriva fasciștilor care au cotoptit Etiopia”¹⁹. Într-adevăr, Nicolae Titulescu ceruse în 1935, pe un ton energic, președintelui Adunării Generale, să dea afară din sală pe ziariștii italieni care-l huiduiau și insultau pe împăratul Etiopiei, care pleda cauza țării sale de la tribuna Ligii Națiunilor.

În 1966 a apărut prima monografie, intitulată *Nicolae Titulescu*, semnată de Ion M. Oprea. Apoi, în 1967, a văzut lumina tiparului un masiv volum intitulat *Nicolae Titulescu. Documente diplomatice*, realizat de un larg colectiv de redacție, format din George Macovescu, Dinu C. Giurescu, Gheorghe Ploșteanu, George G. Potra, Constantin I. Turcu. În același an s-a publicat volumul *Nicolae Titulescu, Discursuri*, îngrijit de Robert Deutch. Regimul de la București a simțit nevoia de a evidenția politica lui Titulescu vizând respectarea suveranității și independenței naționale a tuturor statelor, indiferent de mărimea lor. O asemenea politică era promovată, în noul context istoric, de Nicolae Ceaușescu și Ion Gheorghe Maurer, bucurându-se de o largă recunoaștere internațională. Mărturia cea mai clară a fost alegerea ministrului de externe Corneliu Mănescu în funcția de președinte al Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite, în anul 1967.

Dar, pe măsură ce cultul personalității lui Nicolae Ceaușescu a devenit dominant în societatea românească, acesta fiind prezentat ca un „genial cârmaci”, nu s-a mai apelat la modelul oferit de Titulescu, sau de alți înaintași. Totul începea și se sfârșea cu Nicolae Ceaușescu.

După revoluția din decembrie 1989 s-au înregistrat o tendință de aprecierea trecutului și a personalităților istorice. Pe acest fond, în 1991 a fost înființată Fundația Europeană *Nicolae Titulescu*, al cărei principal obiectiv este valorificarea operei marelui diplomat, cărturar și om politic.

¹⁹ „Scînteia” din 27 septembrie 1964.

În martie 1992 osemintele lui Nicolae Titulescu au fost aduse în țară și îngropate lângă biserica *Sfântu Nicolae* din Brașov, realizându-se astfel, după cinci decenii, testamentul acestui mare român²⁰.

În ultimii ani se constată o tendință de minimalizare a trecutului istoric al poporului român, de trimitere în uitare a personalităților sale, inclusiv a lui Nicolae Titulescu.

A-l evoca pe Nicolae Titulescu este totuși, o datorie de conștiință, pentru toți care mai cred că trebuie să mai existe o țară numită România și un popor din rândul căruia s-au ridicat mari personalități a căror moștenire se cuvine a fi cunoscută și apreciată.

---

²⁰ George G. Potra, *Titulescu spre Țara Dreptilor*, Slatina, Editura Fundației Universitatea pentru toți, 2001, p. 160.

CONSILIUL JUDEȚEAN
OLT

FUNDAȚIA EUROPEANĂ
TITULESCU

EPISCOPIA SLATINEI
ȘI ROMÂNILOR

MUZEUL JUDEȚEAN OLT

ZILELE „NICOLAE TITULESCU”

ediția a XIX-a

Nicolae Titulescu, Slatina
20-21 martie 2011